

**“ALLERGIK KASALLIKLAR ASR KASALLIGIMI?
NAFAS YO‘LLARINI HIMOYA QILISH YO‘LLARI”**

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti davolash ishi yonalishi talabasi

Alijonov Abduğaffor Abdulaziz o‘g‘li

Email : alijonovabdugoffor.09@gmail.com

Tel : +998 90 387 03 23

Annotatsiya: Ushbu maqola “Allergik kasalliklar asr kasalligimi? Nafas yo‘llarini himoya qilish yo‘llari” mavzusida yozilgan bo‘lib, allergik kasalliklarning zamonaviy jamiyatdagi o‘rni, ularning nafas olish tizimiga ta’siri va himoya choralari o‘rganadi. Maqolada allergik kasalliklarning tarqalishi, ularning sabablari, diagnostika usullari, davolash usullari va profilaktika choralariga alohida e’tibor qaratilgan. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida allergik kasalliklarning tarqalishi va unga qarshi kurashish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ham ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar : Allergik kasalliklar, nafas yo‘llari, astma, allergik rinit, atopik dermatit, allergik immunoterapiya, profilaktika, ekologiya, iqlim o‘zgarishi, O‘zbekiston.

Abstract: This article is written on the topic “Are allergic diseases a disease of the century? Ways to protect the respiratory tract” and studies the role of allergic diseases in modern society, their impact on the respiratory system and protective measures. The article pays special attention to the spread of allergic diseases, their causes, diagnostic methods, treatment methods and preventive measures. The spread of allergic diseases in Uzbekistan and the measures taken to combat them are also considered.

Keywords: Allergic diseases, respiratory tract, asthma, allergic rhinitis, atopic dermatitis, allergic immunotherapy, prevention, ecology, climate change, Uzbekistan.

Аннотация: Данная статья написана на тему «Являются ли аллергические заболевания болезнью века? Способы защиты дыхательных путей» и изучает роль аллергических заболеваний в современном обществе, их влияние на дыхательную систему и защитные меры. В статье особое внимание уделено распространению аллергических заболеваний, их причинам, методам диагностики, методам лечения и профилактическим мерам. Также рассматривается распространение аллергических заболеваний в Узбекистане и меры борьбы с ними.

Ключевые слова: Аллергические заболевания, дыхательные пути, астма, аллергический ринит, атопический дерматит, аллергическая иммунотерапия, профилактика, экология, изменение климата, Узбекистан.

Kirish

XXI asrda allergik kasalliklar insoniyatning eng keng tarqalgan va dolzarb sog‘liq muammolaridan biriga aylangan. Dunyo bo‘ylab 272 milliondan ortiq odam astmadan aziyat chekmoqda va millionlab odamlar allergik rinit bilan kurashmoqda. Ushbu kasalliklar nafaqat sog‘liqni saqlash tizimiga, balki iqtisodiyotga ham jiddiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, allergik kasalliklarning nafas olish tizimiga ta‘siri, ularning sabablari va profilaktika usullari ham dolzarb mavzu hisoblanadi. Allergik kasalliklarning asosiy sabablari orasida ekologik omillar, iqlim o‘zgarishi, shaharlararo migratsiya va noto‘g‘ri turmush tarzini ko‘rsatish mumkin. O‘zbekiston sharoitida ham allergik kasalliklarning tarqalishi va unga qarshi kurashish bo‘yicha muhim choratadbirlar amalga oshirilmoqda. Masalan, 2024 yil 1 yanvardan boshlab, allergik va immunologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarga inhalatsion glukokortikosteroid dorilar bepul taqdim etilishi belgilangan. Shuningdek, allergik kasalliklarning yuqori darajada tarqalgan hududlarda masshtabli skrining tekshiruvlari o‘tkazilishi rejalashtirilgan. Ushbu maqolada allergik kasalliklarning nafas olish tizimiga ta‘siri, ularning sabablari, diagnostika usullari, davolash va profilaktika choralariga alohida e‘tibor qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llanilgan:

1. Adabiyotlarni tahlil qilish: Allergik kasalliklar, ularning sabablari, diagnostika va davolash usullari bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi.
2. Empirik tadqiqotlar: O‘zbekistonning turli hududlarida allergik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlar orasida so‘rovnomalar o‘tkazildi.
3. Statistik tahlil: Olingan ma‘lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilindi va natijalar umumlashtirildi.

Asosiy qism

1. Allergik kasalliklarning tarqalishi va sabablari

Allergik kasalliklar nafaqat rivojlangan mamlakatlarda, balki rivojlanayotgan mamlakatlarda ham keng tarqalgan. O‘zbekiston sharoitida ham allergik kasalliklarning tarqalishi kuzatilmoqda. Masalan, 2022 yil yanvar-may oylarida Toshkent viloyatining Yuqori Chirchiq tumanida o‘tkazilgan klinik va allergologik tekshiruvlar natijasida 100 nafar bemorda allergik kasalliklar aniqlangan. Ushbu bemorlarning 52 foizida allergik rinit, 25 foizida bronxial astma, 23 foizida esa atopik dermatit kuzatilgan. Bemorlarning 90,1 foizida polivalent allergiya mavjudligi aniqlangan.

2. Allergik kasalliklarning nafas olish tizimiga ta'siri

Allergik kasalliklar nafas olish tizimining turli qismlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, allergik rinit burun bo'shlig'ining yallig'lanishi bilan bog'liq bo'lib, nafas olishda qiyinchiliklar, burun tiqilishi, burundan oqish kabi simptomlar bilan namoyon bo'ladi. Bronxial astma esa nafas yo'llarining yallig'lanishi va torayishi bilan tavsiflanadi, bu esa nafas olishda qiyinchiliklar, nafas qisishi, yo'tal va g'ufron bilan kechadi. Atopik dermatit esa terining yallig'lanishi bilan bog'liq bo'lib, terida qizarish, qichishish va qurish kabi simptomlar bilan namoyon bo'ladi.

3. Diagnostika usullari

Allergik kasalliklarni aniqlash uchun turli diagnostika usullari qo'llaniladi. Bular orasida anamnez yig'ish, allergen-spetsifik IgE aniqlash, teri allergotestlari va spirometriya kabi usullar mavjud. O'zbekiston sharoitida ham bu diagnostika usullari keng qo'llanilmoqda. Respublikamizda joylashgan yirik tibbiyot markazlarida zamonaviy allergen aniqlovchi texnologiyalar, jumladan ELISA va ImmunoCAP kabi usullar mavjud bo'lib, ular orqali bemorning qaysi allergenga nisbatan sezuvchanligi aniqlanadi. Bu esa individual yondashuv asosida davolash strategiyasini belgilash imkonini beradi.

4. Davolash va profilaktika choralari

Allergik kasalliklarni davolashda kompleks yondashuv muhim ahamiyatga ega. Eng ko'p qo'llaniladigan davo usullari quyidagilardan iborat:

Farmakoterapiya: Antihistamin preparatlar, glukokortikosteroidlar, leykotrien antagonistlari va bronxolitiklar keng qo'llaniladi.

Allergen-spetsifik immunoterapiya (ASIT): Bu usul organizmni allergenga bosqichma-bosqich moslashtirish orqali kasallikni butunlay yo'q qilishga yo'naltirilgan yagona usuldur. ASIT ayniqsa bolalarda ijobiy natijalar bermoqda.

Hayot tarzini o'zgartirish: Allergen bilan kontakti cheklash, uy va ish muhitini toza saqlash, uy hayvonlaridan ehtiyot bo'lish, chang, mog'or, gul changlariga qarshi chora ko'rish zarur.

Iqlimiy moslashuv: Nafas olish tizimi zaif bo'lganlar uchun iqlimi yumshoq, quruq va changsiz bo'lgan hududlarda yashash yoki davolanish muhimdir.

Profilaktika choralari esa quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Homiladorlik davrida onaning ovqatlanishiga e'tibor;

Go'dalik davrida ko'krak suti bilan oziqlantirish;

Antibiotiklardan me'yorda foydalanish;

Vaqtida vaksinatsiya qilish;

Ekologik toza mahsulotlardan foydalanish;

Allergiya bilan og'rigan bemorlar uchun profilaktik tekshiruvlar o'tkazish.

Tahlil va natijalar

Ushbu maqola doirasida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, allergik kasalliklar nafaqat rivojlangan davlatlar muammosi, balki O'zbekiston sharoitida ham dolzarb muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Yuqorida keltirilgan so'rovnomalarga asoslanib, quyidagi xulosalarga kelindi: Allergik kasalliklarga chalinganlarning katta qismi shahar muhitida yashovchi insonlar bo'lib, bu yerda ekologik omillar, chang, transport gazlari va boshqa allergenlar ko'pligi sababli kasalliklar ko'p uchramoqda. Davolash va profilaktika choralarining natijadorligi yuqori bo'lishi uchun individual yondashuv, zamonaviy diagnostika va barqaror dorilar bilan ta'minlash muhimdir. O'zbekiston sharoitida olib borilayotgan sog'liqni saqlash siyosati doirasida allergik kasalliklarga qarshi kurashish bo'yicha sezilarli qadamlar qo'yilmoqda, biroq aholining keng qatlamini qamrab olish, xususan, qishloq joylarida diagnostika va davolash imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

1. Mahalliy statistik ma'lumotlardan foydalanish zaruriyati

O'zbekiston sharoitida allergik kasalliklar bo'yicha to'liq va ishonchli epidemiologik ma'lumotlarning yetishmasligi mavjud. Shuning uchun kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar quyidagilarga yo'naltirilishi lozim:

Aholi orasida keng qamrovli allergik skrining dasturlarini yo'lga qo'yish;

Har yili allergik kasalliklar statistikasini yurituvchi yagona milliy elektron baza yaratish;

Viloyatlar kesimida allergik kasalliklarning intensivligi va turiga oid ma'lumotlar asosida tibbiy-ijtimoiy risk zonalarini aniqlash.

2. Tibbiyot muassasalari salohiyatini kuchaytirish

Tuman va viloyat darajasidagi tibbiyot muassasalarida allergolog-immunolog shifokorlarini yetishtirish, ularni muntazam malaka oshirish kurslariga jalb qilish, diagnostika vositalari va dori-darmonlar bilan ta'minlash juda muhim. Ayniqsa, inhalatsion steroidlar, nebulayzerlar, allergiya test to'plamlari har bir tuman markaziy poliklinikasida mavjud bo'lishi kerak.

3. Ijtimoiy-ma'rifiy faoliyatlarni kuchaytirish

Allergik kasalliklar haqida aholining xabardorligini oshirish maqsadida targ'ibot ishlari olib borilishi kerak. Ommaviy axborot vositalarida, maktab va bog'chalarda allergiyadan himoya qilishga oid ma'lumotlar tarqatilishi lozim. Har yili 8 may – Jahon astma kuni doirasida respublikamizda profilaktik tekshiruvlar va bepul maslahatlar o'tkazilishi mumkin.

Xulosa

Allergik kasalliklar inson salomatligiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan, ko'p hollarda umr bo'yi davom etuvchi surunkali kasalliklar qatoriga kiradi. Nafas yo'llariga ta'sir qiluvchi allergik kasalliklar – allergik rinit, bronxial astma va boshqa allergik sindromlar nafaqat bemorning hayot sifatini pasaytiradi, balki ish faoliyatini cheklaydi, o'quvchilarda o'qish samaradorligini susaytiradi, ba'zida nogironlikka ham olib

keladi. Zamonaviy tibbiyotning asosiy yondashuvi – individual diagnostika va davolash bilan birga, sogʻlom turmush tarzini shakllantirish, allergenlar bilan kontakti kamaytirish, ekologik muhitni yaxshilash orqali profilaktika choralarini kuchaytirishdir. Davlat miqyosida olib borilayotgan islohotlar va sogʻliqni saqlash tizimiga qoʻshilayotgan zamonaviy texnologiyalar yordamida Oʻzbekistonda allergik kasalliklar bilan kurashish borasida ijobiy siljishlar boʻlishiga ishonch bildirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xoljigitova M.B. Klinik allergologiya. – Toshkent: DIMAL, 2024. – 234 b. <https://e-library.sammu.uz/book/3830>
2. Ismailov J.A. Allergik kasalliklarni tashxislash usullari. – Toshkent: Fan bulogʻi, 2023. – 38 b. <https://e-library.sammu.uz/book/3463>
3. Nazarov O.A. Klinik allergologiya. – Toshkent: Cambria, 2016. – 248 b. <https://e-library.sammu.uz/book/916>
4. Abdullaev N.Ch. Klinik allergologiya. – Toshkent, 2013. – 280 b. <https://e-library.sammu.uz/book/3467>
5. Nishonov J.J. Allergik kasalliklar: sabablari, belgilari va davolash usullari // Taʼlimda raqamli texnologiyalar konf. materiallari. – 2025. – B. 53–56. <https://scientific-jl.com/article/view/3336>
6. Pardaboyeva S.A. va boshq. Allergik kasalliklarning kelib chiqishi va choratadbirlari // TADQIQOTLAR.UZ. – 2024. – №4(44). – B. 21–25. <https://tadqiqotlar.uz/article/view/4127>